

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет психології і соціології
Кафедра соціальної педагогіки

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

Харків, 2016

4. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти / В. А. Поліщук. – Тернопіль: ТУР, 2006. – 424 с.
5. Ридецкая О. Г. Психология одарённости : Учебно-практическое пособие / О. Г. Ридецкая. – М. : Изд. центр ЕАОИ, 2010. – 374 с.
6. Сарапулова Є. Виховання обдарованої дитини / Є. Сарапулова. – 2009. – №2. – С. 3-5.
7. Теличко Н. В. Досвід роботи з обдарованими дітьми можна використати в Україні / Н. В. Теличко // Обдаровані діти. – 2005. – №10. – С. 27–35.
8. Харченко С. Я. Дидактические основы подготовки студентов к социально-педагогической деятельности / С. Я. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2000. – 138 с.

Запорожець О. В. Зміст професійної підготовки соціальних педагогів до соціалізації обдарованих дітей старшого дошкільного віку.

У статті представлено аналіз змісту професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціалізації обдарованих старших дошкільників, виявлено суперечності в системі підготовки майбутніх фахівців, виокремлено основні принципи та охарактеризовані різні показники готовності соціальних педагогів до майбутньої професійної діяльності з обдарованими старшими дошкільниками.

Ключові слова: підготовка, професійна готовність, старші дошкільники, обдарованість, зміст професійної підготовки, суперечності, показники.

Zaporozhets O. V. The content of the training of social pedagogues for the socialization of gifted preschoolchildren.

The article presents an analysis of the content of professional training of future social pedagogues for the socialization of the gifted senior preschool children. The author revealed contradictions in the system of training of future specialists, the main principles. The variety of indicators of social pedagogues' readiness for working in future with gifted older preschoolers is characterized.

Keywords: training, professional readiness, older preschoolers, talent, content of training, contradictions, indicators.

УДК 37. 013. 42

Ісіченко А.В.

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПРОФІЛАКТИКИ ПРОЯВІВ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Постановка проблеми. У нинішніх умовах дестабілізації економіки, політики та суспільних цінностей, що відбуваються на світовому рівні, статистика свідчить про зростання кількості підлітків, у яких поведінка

відхиляється від загальноприйнятих норм. Підлітковий вік є найгострішим в порівнянні з усіма віковими кризами та характеризується різкими якісними змінами, що зачіпають всі сторони розвитку. Значну роль у формуванні та розвитку особистості підлітка відведено школі, адже саме там діти проводять значну частину свого часу.

Аналізуючи дані досліджень Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, можна зробити висновки, що сучасні українські школярі поводять себе набагато агресивніше, ніж учні з західноєвропейських шкіл. Так, 38,0 % юних киян ставали жертвами морального і фізичного насильства з боку однолітків у школі, 48,0 % самі хоча б раз знущалися над ровесниками, а 14,0 % були організаторами цих знущань. У той час у країнах ЄС школярів, що брали участь в актах насильства, налічується лише 10,0-15,0 %. Ці дані свідчать про необхідність попередження агресивної поведінки українських підлітків у школі.

На основі аналізу праць Г.Г. Бочкарьової, В.В. Глібова, М.В. Кларіна, Н.В. Козловської, В.М. Оржеховської, О.А. Удалової було досліджено та узагальнено теоретичні аспекти соціально-педагогічної діяльності з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків.

Мета статті розкрити технологічні аспекти соціально-педагогічної діяльності з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків.

Виклад основного матеріалу. Вивчення та узагальнення поняття «агресивна поведінка» показало, що науковці розглядають його як «індивідуальну або колективну поведінку чи дії, спрямовані на спричинення фізичної або психічної шкоди іншій людині чи групі» [2, с. 43; 5, с. 76].

Аналіз наукових праць показує, що суть дефініції «профілактика» – це попередження асоціальних дій, а соціально-педагогічна профілактика – це система заходів соціального виховання, спрямованих на створення оптимальної соціальної ситуації розвитку дітей і підлітків, які сприяють прояву різних видів їхньої активності (бесіди, тренінги, марафони, дебати, рольові ігри тощо). Соціально-педагогічна профілактика спрямована на зміну різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів і умов соціального виховання або перебудову їх взаємодії [6, с. 128].

Отже, найгостріше постає проблема агресивної поведінки у підлітковому віці, коли здійснюється перехід до нового щабля розвитку особистості; серед підлітків посилюється негативізм, демонстративна стосовно дорослих поведінка, частішають випадки виявів жорстокості й агресивності. Агресивність супроводжують: неадекватне самооцінювання, неадекватний рівень домагань, що не відповідає можливостям підлітка; підвищена емоційна напруженість і тривожність; різний ступінь неадекватності уявлень підлітків про своє місце в сім'ї, про ставлення до них однолітків, низький рівень сформованості комунікативних навичок тощо.

І.В. Дубровіна визначає прояви різних форм агресивності у підлітків 10-15 років: фізична агресія; непрямая агресія (плітки, злобні жарти, крик, тупання ногами, биття кулаками по столу, ляскання дверима); вербальна агресія;

схильність до роздратування; негативізм; образа; підозрілість; почуття самотності [1, с. 72].

На підставі визначених понять та узагальнення думок психологів можемо зробити висновок, що з дорослішанням у підлітків все сильніше проявляється вербальна агресія. Тому важливо розглянути суть соціально-педагогічної діяльності з соціально-профілактичної (превентивної) роботи.

Як зауважує психолог Л. Чепелева, в наші дні школа не завжди є прикладом мирного співіснування дітей. Розрив між інтелектуальним рівнем, з одного боку, і системою шкільних вимог, пов'язаних з навчанням, з іншого боку, утворює конфліктну ситуацію, яка може мати довготривалий характер. Внутрішній конфлікт може сприяти прояву агресивності в негативних формах суспільної поведінки: пропуск занять, обман, втеча з дому, надмірна дратівливість та агресивність. У класі можуть виникати ситуації, що мають негативний вплив на формування навичок правильної взаємодії в колективі. У цілому, наявність класів із великою кількістю учнів сама по собі сприяє виникненню агресії, тому що в такому разі легше залишитися непоміченим і уникнути відповідальності за неправильну поведінку.

Виходячи з вище вказаного, завданням виховання є не пригнічення різних проявів агресії, а спрямування підлітків з антисоціального у просоціальне русло і замість примітивних поведінкових форм допомогти їм виробити такі форми прояву негативних емоцій, які приймаються та допускаються суспільством (абстрагування, сублимація тощо). Важливу роль у забезпеченні цього процесу відіграє соціально-педагогічна діяльність.

Спираючись на надбання психологічної та педагогічної наук, у системі соціально-педагогічної діяльності виділяють її суб'єктів та об'єктів: внутрішні (заступник директора з виховної роботи, соціальний педагог, психолог, лікар або медична сестра, класний керівник, бібліотекар, вчителі-предметники, батьки); зовнішні (органи державної виконавчої влади, громадські організації, позашкільні та освітні організації, відділ кримінальної міліції, служба у справах дітей, недержавні організації, волонтери) [6, с. 134; 7, с. 5].

Профілактика агресивної поведінки підлітків у ЗНЗ здійснюється у трьох напрямках: робота з дітьми; робота з батьками; робота з вчителями.

Саме тому загальною метою соціально-педагогічної діяльності з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків є створення оптимальних умов соціалізації особистості. Подальша конкретизація цієї мети відбувається у завданнях. Серед пріоритетних завдань соціально-педагогічної діяльності можна виокремити: збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального здоров'я особистості; створення сприятливих умов у мікросоціумі для розвитку здібностей та реалізації можливостей особистості; надання комплексної соціально-психолого-педагогічної допомоги та підтримки; попередження та локалізація негативних впливів соціального середовища на особистість.

Соціально-педагогічна діяльність з профілактики агресивної поведінки у школі має свої особливості. На початкових етапах слід надавати перевагу індивідуальній роботі з підлітком, оскільки групові форми неефективні.

Особливе місце в профілактичній роботі слід надавати формуванню кола інтересів підлітка також на основі особливостей його характеру і здібностей. Необхідно прагнути до максимального скорочення періоду вільного часу підлітка – «часу дозвільного існування і неробства» за рахунок залучення до позитивно формуючих особу занять: читання, самоосвіти, заняття музикою, спортом тощо. Із самого початку, паралельно, необхідно починати роботу з сім'єю. Для попередження дисгармонії в сім'ї потрібно проводити профілактичну роботу як індивідуальну, так і групову.

Як зазначає Г. Г. Бочкарьова, у процесі соціально-педагогічної профілактики соціальний педагог, координуючи свої зусилля з адміністрацією та педагогічним колективом школи, може спрямовувати свою діяльність на виховний мікросоціум учня (педагоги, батьки, група ровесників), змінюючи характер їхнього ставлення до дитини і впливу на неї. Він також може впливати на її уявлення про оточуючих і на взаємини між ними, а також на переживання, що супроводжують їх, та змінювати ці переживання [1, с. 51].

Розгляд поняття «соціально-педагогічна технологія» дозволив розглядати технологію роботи соціального педагога з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків як вид соціально-педагогічної діяльності, спрямований на профілактичну роботу щодо попередження агресивної поведінки підлітків у ЗНЗ, формування у них позитивного «Я-образу». Технології соціально-педагогічної роботи з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків мають свою специфіку, а саме: надання їм інформації про наслідки асоціальних дій, вживання різних видів алкогольних, наркотичних та токсичних речовин; роз'яснення правових норм стосовно різних аспектів асоціальної поведінки; популяризація переваг здорового способу життя; формування у підлітків та молоді навичок культурного проведення дозвілля; створення умов для самореалізації особистості в різних видах творчої, інтелектуальної, громадської діяльності [4, с. 96].

Висновок. Профілактика агресивної поведінки підлітків у ЗНЗ здійснюється у трьох напрямках: робота з дітьми, батьками та вчителями. Складність проблеми передбачає необхідність урахування специфіки підліткового віку, проблем підлітків та їх сімей, вивчення та узагальнення досвіду роботи соціального педагога з попередження проявів агресивної поведінки. Розгляд технологічних аспектів дав змогу підтвердити актуальність вдосконалення технології соціально-педагогічної діяльності з профілактики агресивної поведінки підлітків.

Список використаних джерел

1. Бочкарева Г. Г. Психологическая характеристика мотивационной сферы подростков-правонарушителей / Г. Г. Бочкарева. – М., 1972. – 126 с.
2. Глебов В. В. Профілактика агресивного поведіння підлітків / В. В. Глебов, М. В. Рязанцева // Професіональне образование. Столиця. – 2008. – №5. – С. 16-17.

3. Иванова Е. А. Гендерные различия в проявлении агрессивности у детей подросткового возраста / Е. А. Иванова // Сибирский психологический журнал. – 2005. – №21. – С. 85-88.

4. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе / М. В. Кларин. – М. : Слово, 1989. – 225 с.

5. Козловская Н. В. Проблема психологической адаптации агрессивных подростков в группе сверстников / Н. В. Козловская // Вестник Ставропольского государственного университета. – 2008. – №59. – С. 104-112.

6. Оржеховська В. М. Соціально-педагогічні основи профілактики правопорушень важковиховуваних учнів : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 / В. М. Оржеховська. – К. : АПН України, 1995. – 440 с.

7. Удалова О. А. Профілактика асоціальної поведінки учнів закладів профтехосвіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук / О. А. Удалова. – К. : АПН України, 2002. – 21 с.

Ісіченко А. В. *Технологічні аспекти соціально-педагогічної діяльності з профілактики проявів агресивної поведінки підлітків.*

У статті розкриваються основні поняття щодо технології профілактики агресивної поведінки підлітків. Узагальнено та систематизовано технологічні аспекти соціально-педагогічної діяльності з профілактики агресивної поведінки підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі.

Ключові слова: соціальна педагогіка, профілактика, соціально-педагогічна профілактика, агресивна поведінка, агресивна поведінка підлітків.

Isichenko A.V. *Technological aspects of social and educational activities by prevention aggressive behavior of teenagers.*

The author analyzes the basic concepts of technology in prevention of aggressive behavior of teenagers. The technological aspects of social and educational activities by prevention of aggressive behavior of teenagers in secondary schools are summarized and systematized.

Keywords: social pedagogy, prevention, social and educational prevention, aggressive behavior, aggressive behavior of teenagers.

УДК 37.013.42-053.5:373.31

Котляр С.О.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОДНОДІТНИХ СІМЕЙ У ЗНЗ

Постановка проблеми. Одnodітна сім'я є важливим об'єктом соціально-педагогічної діяльності, оскільки за даними Всеукраїнського перепису 2015 року та вибіркового дослідження 2011-2015 років саме одnodітна сім'я є найбільш поширеною (71,2 %) в нашій державі.